

VIII. FEJEZET AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG

91. §

(1) Az Alkotmánybíróság az alkotmányvédelem legfőbb szerve.

A tervezet a többi alkotmányos szervhez hasonlóan az Alkotmánybíróságot is tételmondattal helyezi el az alkotmányos szervek rendszerében.

(2) Az Alkotmánybíróság

- a) a helyi önkormányzat rendelete kivételével megvizsgálja a jogszabály alkotmányosságát,
- b) megállapítja a jogszabály megalkotásának elmulasztásával okozott alkotmányellenességet,
- c) elbírálja az alkotmányellenes jogszabállyal, bírói vagy más közhatalmi döntéssel szemben benyújtott alkotmányjogi panaszt,
- d) ellátja az Alkotmányban vagy az Alkotmánybíróságról szóló törvényben meghatározott egyéb feladatokat.

Az Alkotmánybíróság hatáskörét a hatályos Alkotmánynál részletesebben, de szűkebben határozza meg a tervezet. Egyrészt – az Alkotmánybíróság tehermentesítése érdekében – a helyi önkormányzati rendeletek alkotmányosságának felülvizsgálatát a közigazgatási bíróságok hatáskörébe helyezi. Másrészt – az alapjogvédelem erősítése érdekében – alkotmányos alapot ad a minden alkotmány sértő közhatalmi döntés felülvizsgálatára irányuló hatáskörnek.

(3) A jogsérelmet szenvedett fél a (2) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott eljárást akkor indítványozhatja, ha a hatékony rendes jogorvoslati lehetőségeket kimerítette.

(4) A (2) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott eljárást indítványozhatja az országgyűlési képviselő, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, az országgyűlési biztos, valamint az előtte folyamatban levő eljárással összefüggésben a bíró.

Az indítványozói kör és indítványozási feltételek meghatározása a hatékony alkotmánybírósági működés és így az eredményes alkotmányvédelem biztosítéka.

(5) Az Alkotmánybíróság szervezetéről és eljárásáról szóló szabályokat a jelenlevő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott törvény állapítja meg.

92. §

(1) Az Alkotmánybíróság határozata mindenkire kötelező, ellene jogorvoslatnak nincs helye.

(2) Az Alkotmánybíróság a hatáskörébe tartozó ügyben az alkotmányellenes jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést részben vagy egészen megsemmisíti, alkotmányos értelmezés lehetősége esetén meghatározhatja a jogszabály alkalmazásánál irányadó alkotmányos követelményeket.

(3) Az Alkotmánybíróság a hatáskörébe tartozó ügyben az alkotmányellenes bírói döntést, illetve a bíróság előtt meg nem támadható más, alkotmányellenes egyedi közhatalmi döntést megsemmisíti, és szükség esetén az eljáró szervet – az alkotmányos követelmények meghatározásával – új eljárásra utasítja.

A tervezet az Alkotmánybíróság a hatályos alkotmányi szöveghez képest tartalmában nem korlátozott, formájában pedig az alkotmánybírósági gyakorlatban kialakult döntési jogkörének meghatározásával kíván erős alapjog- és alkotmányvédelmet biztosítani.

93. §

(1) Az Alkotmánybíróság tizenegy tagból álló testület.

(2) Az Alkotmánybíróság a tagjai közül négy évre megválasztja elnökét és helyettes elnökét.

(3) Az Alkotmánybíróság teljes ülésen és az Alkotmánybíróságról szóló törvényben meghatározott esetben tanácsban, illetve az elnök útján jár el.

A tervezet – felismerve a mindenkori parlamenti többség igényét az Alkotmánybíróság korlátozására – a legalapvetőbb szervezeti és eljárási szabályokat az alkotmányban rögzítené.

94. §

(1) Hat alkotmánybíró az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával választ, három alkotmánybíró a köztársasági elnök, két alkotmánybíró pedig a Legfelsőbb Bíróság elnöke nevez ki.

Az alkotmánybírói megbíratás elnyerése hatályos szabályainak alapvető megváltoztatása a háromcsatornás rekrutáció. Ennek célja elsősorban, hogy az alkotmánybírává válás elsődleges feltétele ne az legyen, hogy a jelölt jól illeszkedik a politikai kompromisszumba.

(2) Az alkotmánybírák megbíratási ideje tizenkét év, de az legfeljebb a hetvenedik életév eléréséig tart. Az alkotmánybírák nem választhatóak, illetve nem nevezhetőek ki újra.

A megbíratási idő alkotmányi rögzítésének, valamint újraválasztás és az újrakinevezés kizárásának célja, hogy az alkotmánybíró függetlenségét biztosítsa.

(3) Az alkotmánybíró kizárólag az Alkotmány és más jogszabályok alapján, meggyőződésének megfelelően dönt. Az alkotmánybíró tevékenysége során nem utasítható, és nem fogadhat el utasítást.

(4) Az alkotmánybírói tisztség összeférhetetlen minden más állami, társadalmi szervezeti, politikai és gazdasági tisztséggel vagy megbíratással. Az alkotmánybíró más kereső foglalkozást nem folytathat, egyéb tevékenységéért – a szerzői jogi védelemben részesülő tevékenységet kivéve – díjazást nem fogadhat el.

(5) Az alkotmánybíró a függetlenségét biztosító javadalmazás és más juttatások illetik meg.

(6) Az alkotmánybírák jogállásáról és javadalmazásáról törvény rendelkezik.

Az alkotmánybíró döntési autonómiájának és személyi függetlenségének biztosítékait az Alkotmányban kell szerepeltetni annak érdekében, hogy hosszú távon érvényesüljenek.

IX. FEJEZET A BÍRÓI SZERVEZET

95. §

(1) Az igazságszolgáltatást a Legfelsőbb Bíróság, az ítélőtáblák, a törvényszékek, valamint a helyi, a közigazgatási és a munkaügyi bíróságok gyakorolják.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb megfogalmazása, amely azonban nem determinálja a területi szerveződés szintjét.

(2) Bíróság dönt a vádlott bűnösségéről és büntetéséről, valamint – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a magánjogi jogvitákról, továbbá ellátja a törvénnyel hatáskörébe utalt egyéb feladatokat.

A hatályos alkotmányszöveg pontosabb megfogalmazása, amely a két nagy eljárásjogi kódex terminológiájához jobban illeszkedve adja meg a büntető és a polgári igazságszolgáltatás bíróságok általi ellátásának alapját.

(3) A bíróság döntését hivatásos bíró vagy többségében hivatásos bírákból álló tanács hozza meg.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb megfogalmazása.

(4) A közigazgatási bíróságok ellenőrzik a közigazgatási határozatok és a helyi önkormányzati döntések törvényességét, törvénysértés esetén azokat megsemmisíthetik, illetve közigazgatási határozatok esetében törvény rendelkezése alapján megváltoztathatják.

A hatályos alkotmányszöveg pontosabb megfogalmazása, amely a törvénysértő aktusok esetén alkalmazható szankciókat is meghatározza, illetve bírósági hatáskörként nevesíti a helyi önkormányzatok – egyedi és normatív – döntéseinek felülvizsgálatát is.

(5) Közkegyelmet az Országgyűlés gyakorolhat.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb megfogalmazása.

(6) A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról törvény rendelkezik.

96. §

(1) A bírót pályázat alapján, bírói önkormányzati szerv javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki.

A hatályos alkotmányszövegnek a pályázat követelményével és a bírói önkormányzati szerv javaslattételi jogával kiegészített megfogalmazása.

(2) A hivatásos bírói tisztség összeférhetetlen minden más állami, társadalmi szervezeti, politikai és gazdasági tisztséggel vagy megbízáttal. A hivatásos bíró más kereső

foglalkozást nem folytathat, egyéb tevékenységéért – a szerzői jogi védelemben részesülő tevékenységét kivéve – díjazást nem fogadhat el.

(3) A hivatásos bírót a függetlenségét biztosító javadalmazás és más juttatások illetik meg.

A bíró döntési autonómiájának és személyi függetlenségének biztosítékait az Alkotmányban kell szerepeltetni annak érdekében, hogy hosszú távon érvényesüljenek.

(4) A hivatásos bíró – ha törvény kivételt nem tesz – más bíróságra csak beleegyezésével helyezhető át.

Az egyoldalú áthelyezés tilalma egyszerre érdemi garanciája a bíró személyi függetlenségének, valamint a saját bírótól való elvonás tilalmának. Mindekét elvet már a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény is azonos tartalommal rögzítette.

(5) A bírót a köztársasági elnök bírói önkormányzati szerv javaslatára, törvényben meghatározott ok miatt felmenti vagy tisztségének gyakorlásából felfüggeszti.

A hatályos alkotmányszöveg pontosabb, a kinevezésre vonatkozó szövegjavaslattal azonos részletességű megfogalmazása.

(6) A bírák jogállásáról és javadalmazásáról törvény rendelkezik.

97. §

(1) A bíró kizárólag a jogszabályok alapján, meggyőződésének megfelelően dönt.

(2) A bíró ítélező tevékenysége során nem utasítható, és nem fogadhat el utasítást.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb megfogalmazása.

(3) A bíró a tevékenysége során a jogszabályok szövegét az Alkotmánnyal, annak alkotmánybírósági értelmezésével, az Európai Unió jogával, valamint a Magyar Köztársaságot terhelő nemzetközi jogi kötelezettségekkel összhangban, a jogtudomány eredményeire tekintettel értelmezi.

A tervezet a bírósági jogalkalmazásra konkretizálja az Alkotmány rendszeréből fakadó értelmezési elveket.

98. §

(1) A Legfelsőbb Bíróság a Magyar Köztársaság igazságszolgáltatásának legfőbb szerve.

(2) A Legfelsőbb Bíróság a bíróságokra nézve kötelező jogegységi határozatai útján, valamint törvényben meghatározott más eszközökkel biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységességét.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb megfogalmazása.

(3) A Legfelsőbb Bíróság elnökét a hivatásos bírák közül, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. A Legfelsőbb Bíróság elnöke nem választható újra.

(4) A Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseit a hivatásos bírák közül a Legfelsőbb Bíróság elnökének javaslatára a köztársasági elnök határozatlan időre nevezi ki.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb, a megválasztott, illetve a kinevezett személy bírói minőségét is megkövetelő megfogalmazása.

(5) A (3)-(4) bekezdésben nem említett bírósági vezetőket a hivatásos bírák közül bírói önkormányzati szerv javaslatára kell kinevezni vagy választani.

Elsősorban az Alkotmányban nem nevesített bírósági vezetők végzik a tényleges ítélezési tevékenység igazgatását, ezért a szervezeti függetlenség elengedhetetlen garanciája a kinevezésükre (vagy megválasztásukra) vonatkozó garanciák alkotmányi rögzítése. Nem kapcsolódik viszont így elvi jelentőség az Országos Igazságszolgáltatási Tanács nevesítéséhez és feladatának meghatározásához, ezért a szervezeti forma meghatározása – csakúgy, mint a többi, bírói önkormányzati szerv javaslatához kötött jogkör esetében – a törvényalkotóra maradna.

X. FEJEZET AZ ORSZÁGGYŰLÉSI BIZTOSOK

99. §

(1) Az Országgyűlés az alapvető jogok védelme érdekében – kizárólag neki felelős megbízottként – megválasztja az alapvető jogok országgyűlési biztosát, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai országgyűlési biztosát, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosát, továbbá az információs jogok biztosát.

(2) Az országgyűlési biztost a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. Az országgyűlési biztos nem választható újra.

(3) Az alapvető jogok országgyűlési biztosának feladata, hogy – a más országgyűlési biztos feladatkörébe tartozó ügyek kivételével – az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságokat kivizsgálja.

(4) A nemzeti és etnikai kisebbségek jogai országgyűlési biztosának feladatkörébe a nemzeti és etnikai kisebbségi jogokkal kapcsolatos visszasságok kivizsgálása tartozik.

(5) A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának feladata, hogy az egészséges környezethez való joggal kapcsolatos visszasságokat kivizsgálja, továbbá hogy közreműködjön a jövő generációk érdekeinek védelmében.

(6) Az információs jogok biztosának feladatköre a személyes adatok védelmével és a közérdekű adatok megismerésének jogával összefüggő visszasságok kivizsgálására terjed ki.

A hatályos Alkotmányszöveg kiegészített megfogalmazása, amely mind a négy országgyűlési biztost nevesíti, így a hatályos törvényekből fakadó feladatmegosztást

alkotmányi szinten teszi zárttá. A tisztségek megjelölésének változása a feladatkört jobban lefedő megjelölés kialakítását célozza.

100. §

(1) Az országgyűlési biztoshoz bárki fordulhat, ha valamely közhatalmi szerv vagy közszolgáltatást végző szerv eljárása, határozata, intézkedése, illetve ezek elmulasztása következtében alapvető jogaival összefüggésben sérelem érte vagy ennek közvetlen veszélye áll fenn, feltéve, hogy a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket már kimerítette, illetve jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A hatályos alkotmányszöveg gördülékenyebb, a jogokkal összefüggő visszásság helyett a jogsérelem (illetve annak veszélye) megfoghatóbb fogalmán alapuló, az eljárásindítás feltételeit is meghatározó megfogalmazása.

(2) Az országgyűlési biztos a feladatkörébe tartozó alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, és orvoslásuk érdekében intézkedést tesz.

(3) Az országgyűlési biztos nem vizsgálhatja az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Állami Számvevőszék, továbbá a bíróságok tevékenységét.

(4) Az országgyűlési biztos a tevékenységének tapasztalatairól évente jelentésben számol be az Országgyűlésnek.

(5) Az országgyűlési biztosok feladataira, jogállására és eljárására vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

(6) Törvény a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának és az információs jogok biztosának eljárására az (1)-(3) bekezdésben foglaltaktól eltérő szabályokat állapíthat meg.

A tervezet a hatályos alkotmányszöveg érdemi kiegészítésével zárttá teszi az országgyűlési biztosok vizsgálatának eszközeire és szervei hatályára vonatkozó szabályokat, ugyanakkor a ma gyakorolt hatáskörök maradéktalan fenntartását lehetővé téve megteremti a törvényi szintű eltérés lehetőségét a jelenleg joghatást közvetlenül kiváltó aktusokat is kibocsátó két ombudsman esetében.